

<i>Tytuł:</i>	Sprawozdanie z badań oraz PROGRAM PRAC na konserwację łoży kolatorskich wpisanych do rejestru zabytków, stolarki drzwiowej oraz historycznego wyposażenia wnętrza kościoła (ławki barokowe) w kościele parafialnym pw. św. Ap. Piotra i Pawła w Krotoszynie, 63- 700 Krotoszyn, ul. Klasztorna 3
<i>Nazwa i adres obiektu</i>	Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie, 63-700 Krotoszyn, ul. Klasztorna 3
<i>nr rej. zab.</i>	14/Wlkp/B B poz.28,29 oraz A.K.I.11a/214
<i>Czas powstania:</i>	Łoże kolatorskie ok. 1774-75
<i>Nazwa i adres zamawiającego:</i>	Rzym-Kat Parafia p.w. Św. Piotra i Pawła, 63-700 Krotoszyn, ul. Klasztorna 3
<i>opracowanie:</i>	Konserwator Dziej Sztuki mgr Katarzyna Kowalczyk Kraków, listopad 2023 r.

PODSTAWA OPRACOWANIA

Opracowanie zrealizowano w oparciu o zamówienie Parafii Rzymskokatolickiej pw. śś. Ap. Piotra i Pawła w Krotoszynie 63-700 Krotoszyn, ul. Klasztorna 3, w dniu 26.10.2023r. dla zadania „Prace konserwatorsko -restauratorskie przy drewnianym wyposażeniu kościoła obejmującym: ławki, łóże kolatorskie oraz stolarkę drzwiową”

CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

- Parafia pw. śś. Ap. Piotra i Pawła pozyskała dotacje, które chce przeznaczyć m.in. na remont ławek w kościele.
- Sprawozdanie z prac badawczych
- Ocena stanu zachowania zabytku.
- Sformułowanie programu prac konserwatorskich.
- Ustalenie pierwotnej kolorystyki zarówno stolarki drzwiowej jak również łóży kolatorskich i historycznych, barokowych ławek w celu ustalenia wytycznych dotyczących prac mających objąć zakresem również współczesne ławki stanowiące wystrój kościoła.

Trynitarzy bosych sprowadził do Krotoszyna w 1731 r. Józef Potocki (herbu Pilawa), wojewoda kijowski, ówczesny właściciel miasta. W 1733 r. wzniesiono budynek klasztorny, a w latach **1766-74**, na miejscu rozebranego kościoła drewnianego, wystawiono murowaną świątynię. Fundatorką gmachu była Ludwika z Mniszchów Potocka, autorem projektu kościoła – prawdopodobnie Karol Marcin Frantz. Budowę prowadził Ignatz Krebs, który wcześniej budował kościół w Cieszkowie¹. Świątynię konsekrowano w **1775** roku.

W **1819** r. władze pruskie dokonały kasaty klasztoru. W jego budynku w latach 1836-81 mieściło się gimnazjum. Obecnie znajduje się tam m.in. galeria sztuki i Muzeum Regionalne, z ciekawą ekspozycją ilustrującą dzieje miasta. Świątynia pełni funkcję kościoła parafialnego.

Świątynia przez długie lata była także kościołem garnizonowym 56 Pułku Piechoty Wielkopolskiej.

W 1925 roku została przy kościele erygowana parafia, choć dopiero w 1966 otrzymała własnego proboszcza.

W 1952 r. dzięki staraniom ks. Teodora Kaczmarka następuje odnowienie wnętrza świątyni ołtarzy i polichromii. Założono instalację elektryczną. Poświęcenia odrestaurowanej świątyni dokonał ks. Arcybiskup Walenty Dymek, metropolita poznański.

1963-1965 odnowienie i otynkowanie kościoła na zewnątrz,

W 1984 roku dokonano kapitalnego remontu wnętrza świątyni wraz z ołtarzami.²

Na przełomie lat **1998 – 1999** dokonano kapitalnego remontu wieży kościoła.

W 1999 roku odnowiono wnętrze kościoła³ przygotowując się do Wielkiego Jubileuszu, którego pamiątką jest krzyż postawiony w 2000 roku.

2016 (?) – konserwacja obrazu *Błogosławiony Szymon z Rzymu* ze zwieńczenia ołtarza pw. Ukrzyżowania oraz obrazu *Trójca św. adorowana przez Zakonników Trynitarских* ze zwieńczenia ołtarza pw. Matki Boskiej

2018 – konserwacja ołtarza głównego oraz ambony.

2019 – konserwacja ołtarzy bocznych pw. Ukrzyżowania i Matki Boskiej, malowanie cz. nawy

2020 – konserwacja ołtarzy bocznych pw. św. Tekli i św. Rozalii, malowanie cz. nawy

2021 – konserwacja obrazów *św. Tekla* i *NN święty unoszony przez anioły* z ołtarza pw. św. Tekli.

¹ Mirosława Sobczyńska-Szczepańska *Architektura trynitarzy na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s.221

² Odnowiony przez firmę J. Wiącek

³ J. Wiącek

2022 – konserwacja chóru oraz pozostałych el. architektonicznych wyposażenia kościoła, malowanie cz. nawy

2022 – konserwacja obrazów św. Rozalia i Trynitarz z Chrystusem z ołtarza pw. św. Rozalii

2023 – malowanie prezbiterium kościoła i ściany tęczowej

Źródła:

1. *DECYZJA W SPRAWIE WPISU DOBRA KULTURY DO REJESTRU ZABYTEKÓW* z dnia 27 kwietnia 2000 r. WWKZ w Poznaniu mgr Maria Strzałko.
2. *DOKUMENTACJA PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH. Ołtarz główny oraz ambona z kościoła parafialnego p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie.* Opr. Marek Kawczyński, Kalisz/Kraków grudzień 2017
3. Karta Obiektu. Opr. mgr Stanisław Małyszko 08.2007 r. przechowywana arch. WKZ Kalisz.
4. *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. V, z. 11, powiat krotoszyński, Warszawa 1973, s.38.
5. Mirosława Sobczyńska-Szczepańska *Architektura trynitarzy na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej.* Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017
6. <http://piotripawelkrotoszyn.pl/historia-kosciola/>
7. <http://regionwielkopolska.pl/katalog-obiektow/kosciol-pw-sw-apostolow-piotra-i-pawla-w-krotoszynie.html>

OPIS INWENTARYZACYJNY OBIEKTU I JEGO INTERPRETACJA

- Dwie drewniane **ławki kolatorskie**, stojące przy pilastrach, na przeciwległych ścianach w prezbiterium kościoła. Wybrzuszone przedpiersia ozdobione są płycinami z ćwierćkoliście ściętymi bokami. W polu płycin, w rocailowych kartuszach wieńczonych koroną odpowiednio herby rodu Pilawa i Minszech. Ściany boczne ław zdobione są spływami wolutowymi. Struktura ław jest współcześnie mazerowna a kartusze wraz z herbami są metalizowane szlagmetalem.
- **Barokowe ławki** boki zdobione spływem wolutowym, na zapleckach podwójne, prostokątne płyciny z analogicznie do ław kolatorskich ściętymi ćwierćkoliście narożami, współcześnie mazerowane. Spływy wolutowe malowane na brązowo.

Ławki rozmieszczone w nawie, po 12 z każdej strony:

-6 ławek szerokości 3.20m

-16 ławek 2.80m.

-2 ławki 2.0m.

Ławki o wymiarze 3.20 w 2 modułach (3x3 po jednej stronie i 2x2 oraz 1x1 po drugiej,

ławki 2.80m. w modułach: 3x3, 2x2, 1x1, 1x1, 1x1 po jednej stronie i 2x2, 1x1, 2x2, 1x1, 2x2

po drugiej stronie. 2 Ławki 2.0m po dwóch stronach z przodu.

- **Drzwi wejściowe północne i południowe**, dwuskrzydłowe, zamknięte łukiem półkolistym. Prawdopodobnie barokowe. Skrzydła dzielone na dwie płyciny obite deskami ułożonymi na wzór jodełki, deski mocowane za pomocą ćwieków kowalskich o zaoblonych główkach. Od wewnętrznej strony wzmocnione i utrzymane w płaszczyźnie dzięki wpuszczonym szponom, po dwie na skrzydło. Skrzydła montowane na żeliwnych zawiasach z ozdobnymi, długimi okuciami na narożach skrzydeł.
- **Oprawa drzwi wejścia północnego i południowego**; od wewnątrz w szerokim glifie, na który **nadbudowano drewniane, wypiętrzone ponad lico ściany drewniane portale również zamknięte drzwiami**. Drzwi dwuskrzydłowe, ramowo-płycinowe, wahadłowe. Portal gierzowany na narożach zamknięty półkolistym nadprożem wspartym na niewielkich konsolach zdobionych po bokach płycinami wolutowymi. Całość portali wraz ze skrzydłami drzwi obustronnie współcześnie mazerowana (analogicznie jak ławki oraz łóżko kolatorskie). Od góry wykonano przeszklone nadświetla. Konstrukcje spełniają funkcje wiatrołapów. Możliwe, że pochodzą z czasu budowy kościoła lub najpóźniej są XIX wieczne.
- **Drzwi zewnętrzne do zakrystii** drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, prostokątne. Sześć płycin zdobione płaskimi, stojącymi rąbami. Osadzone na dwóch, żeliwnych zawiasach z ozdobnymi okuciami na narożach skrzydła. Malowane na kolor brązowy. Klamka i szyld współczesne. Prawdopodobnie z czasów budowy kościoła.
- **Drzwi zewnętrzne na chór i galerię**. Dwie sztuki bliźniaczych drzwi ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, zamknięte łukiem spłaszczonym. Dolna płycina kwadratowa, zdobiona po środku kaboszonem. Górna płycina, prostokątna powtarzająca kształt drzwi. Przeszklona najprawdopodobniej współczesną szybą ze szprosami w kształcie wklęsłego rąbu przeciętego w dwóch-trzecich wysokości łukiem wklęsłym. Malowane na kolor brązowy. Drzwi prawdopodobnie z czasu budowy kościoła.
- **Drzwi na schody wiodące na ambonę** drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, prostokątne, osadzone na współczesnych zawiasach. Dwie kwadratowe płyciny profilowane na narożach. Drzwi prawdopodobnie współczesne.
- **Drzwi między kruchtą północną a prezbiterium** drewniane, ramowo-płycinowe, dwuskrzydłowe, prostokątne. Prawdopodobnie współczesne. Mazerowane.
- **Drzwi z kaplicy południowej na galerię**. Jednoskrzydłowe, zdobione prostokątną płyciną o ćwierćkolście ściętych narożach, prawdopodobnie z czasów budowy kościoła. Mazerowane.

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ

Stan zachowania drewnianego wyposażenia kościoła jest stosunkowo dobry: widoczne są nieliczne otwory po drewnojadach, uszkodzenia mechaniczne oraz łuszczące się przemalowania. Ławki oraz łoże kolatorskie zrobione są z drewna sosnowego z wstawkami snycerskimi wykonanymi z drewna lipowego. Wykonano badania stratygraficzne wszystkich ujętych w programie elementów. **Badania ujawniły, że najstarszym wystrojem stolarki drzwiowej wewnętrznej, łoży kolatorskich oraz ławek barokowych jest grzebykowany ciemny w walorze mazerunek,** prawdopodobnie olejny: na czerwonym podkładzie grzebykowanie w kolorze umbry. **Kartusze i herby na łożach kolatorskich są złożone.** Spływy wolutowe, poręcze, profile na ławkach i łożach są gładkie, w kolorze ciemnobrązowym. Drzwi wewnętrzne oraz łoże kolatorskie są dwu/trzykrotnie przemalowane olejną farbą. Barokowe ławki przemalowano czterokrotnie. Stan zachowania pierwotnych mazerunków jest zróżnicowany: najgorzej zachowana jest warstwa na barokowych ławkach.

Drzwi zewnętrzne boczne, północne i południowe przemalowane są trzykrotnie farbą olejną, najstarszą zachowana warstwa jest olejna malatura w kolorze brązowym.

Drzwi zewnętrzne na chór oraz do zakrystii posiadają jedną warstwę współczesnej, brązowej malatury

PROGRAM PRAC

1. Przemalowania z drewnianego wyposażenia należy usunąć mechanicznie lub środkami chemicznymi. W zależności od stanu zachowania pierwotnego mazerunku – starać się go zachować lub po udokumentowaniu złego stanu zachowania usunąć i odtworzyć. Decyzja zostanie podjęta na komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawiciela WUOZ po odsłonięciu przemalowań do warstwy pierwotnej. (zgodnie z wytycznymi wydanego pozwolenia)
2. Przeprowadzić dezynsekcję elementów drewnianych przy pomocy roztworów owadobójczych np. Permetrin
3. Wykonać konsolidację struktury impregnatem np. firmy Remmers PU-Holzverfestigung - środek do wzmacniania drewna
4. Przeprowadzić konieczne prace stolarskie i snycerskie: usunięcie wadliwych napraw, demontaż rozwarstwionych elementów konstrukcyjnych, oczyszczenie połączeń stolarskich, sklejenie, uzupełnienie większych ubytków drewna flekami, mniejszych odpowiednio dobranym kitem.

5. Wyrównanie podłoża odpowiednio dobraną szpachlówką, uwzględniając sposób użytkowania elementów.
6. W zależności od stanu zachowania mazerunków należy je odtworzyć/zrekonstruować odwzorowując pierwotne kolorystykę i sposób ich wykonania lub uzupełnić ubytki gruntu i uzupełnić warstwę malarską metoda scalającą.
7. Mazerunek na ławkach i łóżach kolatorskich zabezpieczyć kilkakrotnie końcowymi warstwami lakieru odpornego na ścieranie
8. Kartusze i herby na łóżach kolatorskich pozłocić w technice szlachetnej, złotem płatkowym.
9. Na drzwiach wejściowych północnych i południowych, po usunięciu przemalowań i wykonaniu wyżej opisanych czynności stolarskich przywrócić malaturę zgodną z wynikami badań.
10. Kolorystykę drzwi zewnętrznych do zakrystii i na chór ustalić na komisji z przedstawicielem WUOZ.
11. Elementy żeliwne, oczyścić i zabezpieczyć powłokami antykorozyjnymi. Współczesne szylidy, zawiasy, klamki wymienić na zgodne stylowo.

Opr.: Kons. Dz. Szt. mgr Katarzyna Kowalczyk
Kraków, listopad 2023.

I warstwa
chron.

Fot.1. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Drzwi zewnętrzne boczne, południowe. Stan listopad 2023 r.

Fot. 2. Sonda stratygraficzna – widoczna najstarsza malatura w kolorze brązowym.

Miejsce
wykonania
sondy.

I warstwa
chron.

Fot.3., Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Wewnętrzny portal północny. Stan listopad 2023 r.

Fot. 4. Sonda stratygraficzna – widoczny pierwotny, ciemnobrązowy mazerunek zachowany szczątkowo.

Fot.5. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Łoża kolatorska. Stan listopad 2023 r.
Fot. 6.7 Odkrywka stratygraficzna – widoczny mazerunek

Fot.7. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Barokowe ławki. Stan listopad 2023 r.
 Fot. 8. Sonda odkrywkowa – widoczny pierwotny mazerunek

Fot.9,10. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Drzwi zewnętrzne na chór i galerię.
Stan listopad 2023 r. Ciemnobrązowa farba bezpośrednio na drewnie.

Fot.11. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Drzwi zewnętrzne do zakrystii. Stan listopad 2023 r. ciemnobrązowa farba bezpośrednio na drewnie.

I warstwa chron.

Fot.12. Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła w Krotoszynie. Drzwi wewnętrzne prowadzące z kaplicy południowej na galerię.

Fot. 13. Sonda odkrywkowa. Drzwi wewnętrzne prowadzące z kaplicy południowej na galerię. Widoczny mazerunek analogiczny do występującego na łóżach kolatorskich i barokowych ławkach.
Fot. 14. Sonda odkrywkowa. Drzwi z prezbiterium do zakrystii. Widoczny mazerunek .